
ФІНАНСИ. ПОДАТКИ. КРЕДИТ

УДК 330.101.541:336.153.2

Т. С. НАБОКА,
аспірант кафедри фінансів
ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана”

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ *

Запропоновано модель оптимізації розподілу бюджетних коштів, яка має вигляд однокритеріальної задачі лінійного програмування. Модель базується на показниках досягнутого рівня розвитку України та відносної важливості функціональних компонентів і може бути адаптованою до бюджету будь-якої країни. Зазначено, що результати дослідження дають можливість визначити пріоритетні напрями бюджетного фінансування та підвищувати загальну ефективність управління видатками бюджету.

Ключові слова: видатки бюджету, структура, оптимізація, розподіл бюджетних коштів, соціально-економічний розвиток.

T. S. NABOKA,
Postgraduate of the Chair of Finances,
V. Het'man Kyiv National Economic University

OPTIMIZATION OF A STRUCTURE OF BUDGET'S EXPENDABLE PART

The author proposes a model of optimization of the allocation of budget funds, which has the form of a one-criterion problem of linear programming. The model is based in the indicators of the attained level of development of Ukraine's economy and the relative importance of functional components and can be adjusted to the budget of any country. It is noted that the results of the study allow one to determine the priority directions of the budget financing and to enhance the general efficiency of the control over expenses of the budget.

Keywords: expenses of the budget, structure, optimization, allocation of budget funds, socio-economic development.

Вступ. У сучасних умовах найбільш вагомою підмогою в державному управлінні щодо підвищення рівня соціально-економічного розвитку та виконання пріоритетних завдань виступає ефективна та налагоджена система видатків бюджету. Головним завданням при цьому є постійне підвищення результативності використання бюджетних коштів. В умовах обмеженості фінансових ресурсів особливо актуальним постає питання оптимізації складу та структури видатків бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенням проблеми оптимізації напрямів з використання бюджетних коштів займаються такі вітчизняні вчені, як Т.В. Жибер [1], В.П. Кодацький [2], Н.В. Кузьминчук [3], О.І. Макарен-

* Стаття друкується в межах підтримки журналом молодих учених.

ко [4], С.О. Зульфугарова [4; 5; 6], В.М. Опарін [7], М.В. Ливдар [8], В.М. Федосов [9] та інші. Проте переважна більшість наукових розробок має теоретичний характер.

Варто зазначити, що досить цікавими та ґрунтовними є розробки щодо даного питання, виконані науковцями О.І. Макаренком та С.О. Зульфугаровою. Під оптимальним вони розуміють “таке розподілення коштів, що дасть змогу досягнути стану, що має мінімально можливі відмінності у досягнутому рівні розвитку регіону, що досліджується, та ідеального регіону — такого стану, коли інтегральний індекс соціально-економічного розвитку регіону буде максимальним” [4, с. 38]. Інтегральний індекс розраховується за 12 показниками соціально-економічного розвитку [6]. Модель оптимізації розподілу бюджетних коштів має вигляд двокритеріальної задачі нелінійного програмування, яка враховує систему критеріїв (адитивного та мультиплікативного) оцінювання ефективності управління регіоном. Нелінійне програмування зводиться до побудови моделі залежності між досягнутим рівнем розвитку напряму бюджетного фінансування та кількістю коштів, необхідних для його збільшення на 0,01. Але ми вважаємо, що для ефективного управління бюджетними коштами результати дослідження недостатньо конкретизовано, адже в запропонованій оптимізаційній моделі вирішується проблема розподілу коштів не за кожною статтею видатків, а лише за 4 напрямками (достаток, правда, добро, краса).

Вітчизняний учений Н.В. Кузьминчук у своїх дослідженнях висвітлює пропозиції щодо вдосконалення даної моделі (методики), зазначаючи, що наведені у праці [4] положення є дискусійними з точки зору необхідності проведення аналізу, заснованого на реальній статистичній інформації, та необхідності врахування рівня впливу бюджетних видатків на показники потенціалу життєзабезпечення населення регіону [3]. Він запропонував удосконалену модель оптимізації розподілу бюджетних коштів, яка враховує індивідуальний характер функціональної залежності між показниками потенціалу життєзабезпечення населення регіону та бюджетними видатками. Проте, на нашу думку, сформована автором система локальних показників також відображає не в цілому загальний стан потенціалу життєзабезпечення населення, а тільки його окремі компоненти. Крім того, всі ці моделі можна застосувати тільки на регіональному рівні.

Мета і завдання. Мета статті — розробити практичні рекомендації щодо оптимізації структури видатків Зведеного бюджету України для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку. Це визначило завдання, головними з яких є: аналіз розподілу видатків Зведеного бюджету України за функціональною класифікацією; обґрунтування необхідності скорочення бюджетного фінансування за одними функціями та збільшення його обсягів по іншим за рахунок вивільнення ресурсів, які вже є в розпорядженні держави; розробка нової моделі оптимізації розподілу бюджетних коштів; визначення напрямів фінансування, які потребують перерозподілу бюджетних коштів усередині функціонального розділу.

Методи. В даному дослідженні використано методи аналізу, математичного програмування та моделювання.

Результати. Для ефективного управління видатковою частиною бюджету значення має оптимальний розподіл бюджетних коштів. Під оптимальним ми

пропонуємо розуміти такий розподіл коштів, який за обмеженості ресурсів дозволяє досягти максимального соціально-економічного розвитку країни та добробуту суспільства за умови мінімального залучення коштів.

Як справедливо зазначає у своїй праці М.В. Ливдар, особливості структури видатків бюджету зумовлюються соціально-економічним устроєм країни, рівнем економічного розвитку, встановленими відносинами власності і навіть специфікою історичного шляху країни, ментальністю населення. Саме тому пошук оптимальних обсягів бюджетних видатків, а також їх структури необхідно проводити для кожної країни окремо, враховуючи історичні, національні, соціально-економічні та інші умови їх розвитку [7, с. 444].

Ми вважаємо, що для України ефективність розподілу бюджетних коштів необхідно досліджувати за декількома напрямками: пропорції розподілу коштів між місцевими та державним бюджетами, розподіл коштів за функціональною структурою видатків і напрямками використання ресурсів усередині кожної з функцій.

Структура видатків бюджету за функціональною класифікацією характеризує загальні цілі державного управління. В Україні, як і в більшості країн, пріоритетними є видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення, освіти, економічну діяльність, охорону здоров'я та загальнодержавні функції (рис. 1). На їх фінансування держава виділяє понад 80% коштів Зведеного бюджету України. Видатки на оборону, охорону навколишнього природного середовища, а також духовний і фізичний розвиток складають найменшу частку в загальному обсягу видатків Зведеного бюджету України.

Але щоб зробити висновок щодо раціональності розподілу бюджетних коштів, замало лише кількісних характеристик. Однакові величини за різних зовнішніх факторів можуть як сприяти соціально-економічному розвитку країни, так і гальмувати його. Тому визначати оптимальний розмір бюджетних видатків потрібно з урахуванням як фінансових можливостей держави, так і стану її економіки.

Проаналізувавши дослідження вітчизняних і зарубіжних учених [10; 11; 12; 13], ми вважаємо, що всі заходи щодо оптимізації можна розділити на 2 групи: структурні та організаційні.

Структурні заходи головним чином вимагають побудови моделі оптимізації розподілу бюджетних коштів і надання загальних пропозицій щодо даного розподілу. Об'єкт нашого дослідження – Зведений бюджет України, оскільки в розрахунках використовуватимуться дані різних зарубіжних країн, а для порівняння та аналізу прийнятними є саме його дані.

Для побудови моделі оптимізації видатків бюджету необхідно ввести позначення та обмеження. Нехай у нашій задачі невідомими є частки в бюджеті виділених показників: загальнодержавні функції – x_1 , оборона – x_2 , громадський порядок, безпека та судова влада – x_3 , економічна діяльність – x_4 , охорона навколишнього природного середовища – x_5 , житлово-комунальне господарство – x_6 , охорона здоров'я – x_7 , духовний і фізичний розвиток – x_8 , освіта – x_9 , соціальний захист та соціальне забезпечення – x_{10} . Вважатимемо,

що сумарно всі частки мають становити 100% бюджету: $\sum_{i=1}^{10} x_i = 100$.

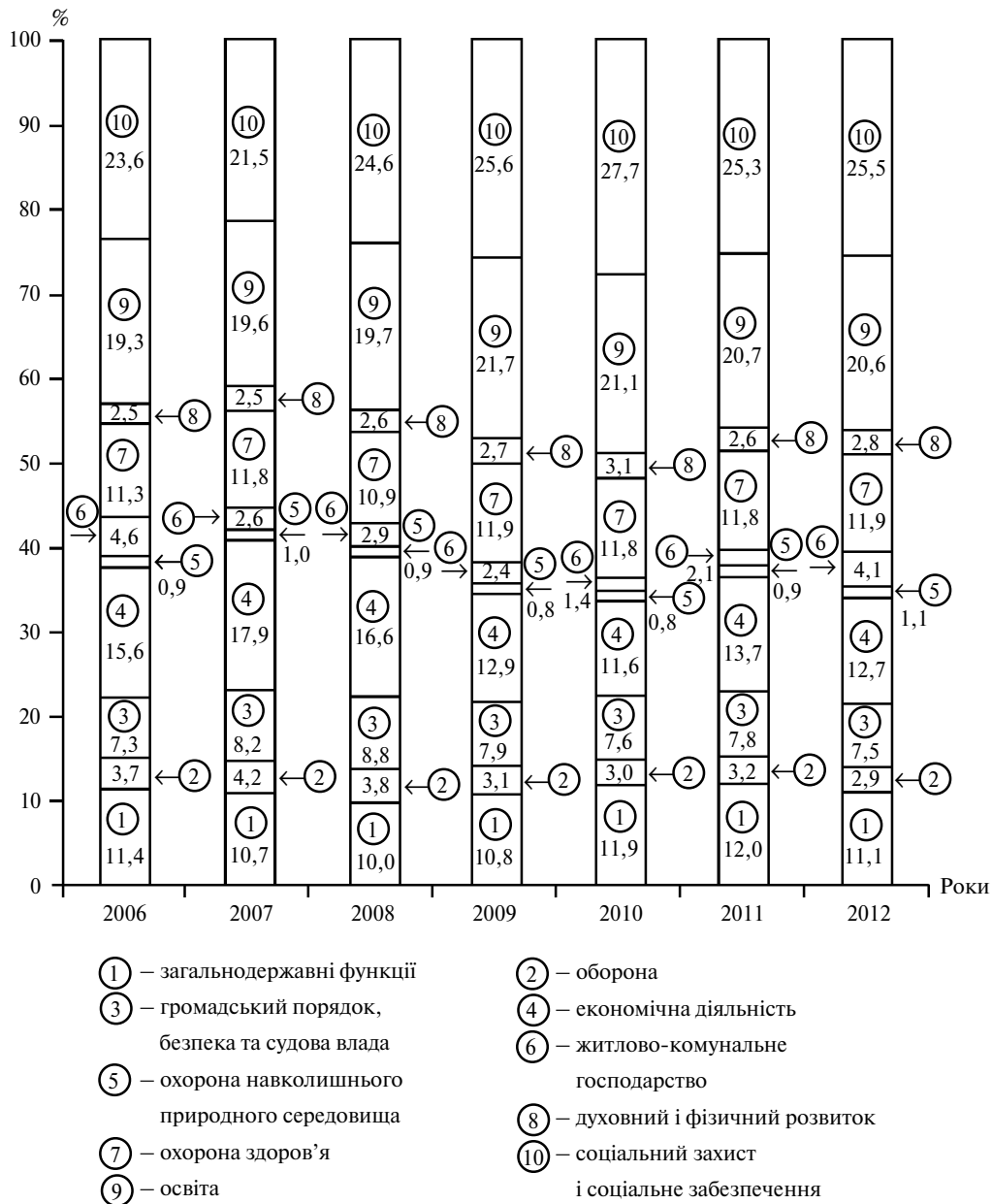

Рис. 1. Структура видатків Зведеного бюджету України за функціональною класифікацією у 2006–2012 рр.

Зважаючи на досвід країн ЄС та України за період 2006–2012 рр., пропонуємо при побудові моделі обмежитися певними розмірами видатків:

$$\begin{aligned}
 5,86 &\leq x_1 \leq 27,54, \\
 0,75 &\leq x_2 \leq 5,46, \\
 1,9 &\leq x_3 \leq 8,76, \\
 5,2 &\leq x_4 \leq 37,59, \\
 0,54 &\leq x_5 \leq 5,09, \\
 0,46 &\leq x_6 \leq 6,06, \\
 5,59 &\leq x_7 \leq 19,77,
 \end{aligned}$$

$$1,05 \leq x_8 \leq 7,18,$$

$$8,46 \leq x_9 \leq 21,72,$$

$$15,45 \leq x_{10} \leq 46,9.$$

Для побудови моделі використано такі показники:

- досягнутий рівень розвитку країни;
- рівень відносної важливості функціональних компонентів.

Досягнутий рівень розвитку України є вкрай важливим у наших розрахунках. Даний показник дозволяє визначити найбільш критичні напрями і скласати реальне уявлення про всі сфери діяльності держави.

Так, досягнутий рівень розвитку для України розраховано на основі більш як 10 різноманітних міжнародних рейтингів, за кожним з яких було розраховано коефіцієнти досягнутого рівня розвитку [14]. Далі рейтинги було згруповано за 10 функціями і визначено характерний (позитивний або негативний) вплив для кожного з них. Для всіх функцій було розраховано середнє значення вказаних коефіцієнтів (табл. 1).

Таблиця 1

**Рівень досягнутого розвитку України
за основними напрямками діяльності**

Показники	Коефіцієнти досягнутого рівня розвитку
Загальнодержавні функції.....	0,433038
Оборона.....	0,746398
Громадський порядок, безпека та судова влада.....	0,34669
Економічна діяльність.....	0,54013
Охорона навколишнього природного середовища.....	0,22727
Житлово-комунальне господарство.....	0,61663
Охорона здоров'я.....	0,15888
Духовний і фізичний розвиток.....	0,3833
Освіта.....	0,75406
Соціальний захист і соціальне забезпечення.....	0,44532

Таким чином, ми отримали цільову функцію для обчислення узагальненого досягнутого рівня розвитку:

$$F_1(x_1, x_2, \dots, x_{10}) = 0,43x_1 + 0,75x_2 + 0,35x_3 + 0,54x_4 + 0,23x_5 + 0,62x_6 + \\ + 0,16x_7 + 0,38x_8 + 0,75x_9 + 0,45x_{10} \rightarrow \max.$$

Рівень відносної важливості функціональних компонентів обчислено з урахуванням соціально-економічного розвитку України, особливостей її функціонування, національної стратегії розвитку. За характеристикою відносної важливості зазначені показники поділено на 5 умовних груп (надвисока, висока, середня, низька, наднизька). Для кожного показника знайдено середнє значення індексу відносної важливості. Таким чином, було отримано значення коефіцієнтів важливості для всіх показників (табл. 2).

Таблиця 2

**Коефіцієнти відносної важливості
основних показників**

Показники	Коефіцієнти відносної важливості
Загальнодержавні функції.....	4
Оборона.....	4
Громадський порядок, безпека та судова влада.....	4,71
Економічна діяльність.....	6,67
Охорона навколишнього природного середовища.....	6
Житлово-комунальне господарство.....	3,67
Охорона здоров'я.....	6,4
Духовний і фізичний розвиток.....	3
Освіта.....	4,88
Соціальний захист і соціальне забезпечення.....	4,5

У результаті маємо цільову функцію для обчислення узагальненого рівня відносної важливості:

$$F_2(x_1, x_2, \dots, x_{10}) = 4x_1 + 4x_2 + 4,71x_3 + 6,67x_4 + 6x_5 + 3,67x_6 + 6,4x_7 + 3x_8 + 4,88x_9 + 4,5x_{10} \rightarrow \max.$$

Відповідно до чинного законодавства, існують певні вимоги до фінансування деяких напрямів, а саме:

– державна політика охорони здоров'я забезпечується бюджетними асигнуваннями в розмірі, що відповідає її науково обґрунтованим потребам, але не менше ніж 10% національного доходу;

– держава забезпечує бюджетні асигнування на освіту в розмірі, не меншому від 10% національного доходу, а також валютні асигнування на основну діяльність;

– держава забезпечує бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності (крім видатків на оборону) в розмірі, не меншому від 1,7% ВВП України.

Також зазначимо, що деякі показники перебувають у тісному взаємозв'язку. Наприклад, зростання частки фінансування видатків на економічну діяльність з часом забезпечує збільшення кількості робочих місць і доходів населення, тим самим зменшуючи навантаження на деякі види соціальних виплат. Таким чином, отримуємо обмеження, які не дозволять одночасно зростати всім показникам, що перебувають у взаємозалежності, до значень правої границі обмежень:

$$\begin{aligned} x_4 + x_{10} &\leq 44, \\ x_3 + x_7 + x_{10} &\leq 38. \end{aligned}$$

Остання запропонована умова – невід'ємність усіх змінних:

$$x_i \geq 0, i = \overline{1,10}$$

проте за існуючих граничних обмежень (а саме лівої межі) змінних можемо нею знехтувати.

За наявності зазначених обмежень математична модель матиме такий вигляд:

$$F_1(x_1, x_2, \dots, x_{10}) = 0,43x_1 + 0,75x_2 + 0,35x_3 + 0,54x_4 + 0,23x_5 + 0,62x_6 + 0,16x_7 + 0,38x_8 + 0,75x_9 + 0,45x_{10} \rightarrow \max,$$

$$F_2(x_1, x_2, \dots, x_{10}) = 4x_1 + 4x_2 + 4,71x_3 + 6,67x_4 + 6x_5 + 3,67x_6 + 6,4x_7 + 3x_8 + 4,88x_9 + 4,5x_{10} \rightarrow \max.$$

Отримуємо багатокритеріальну задачу лінійної оптимізації. Одним із загальноприйнятих є підхід переходу до однокритеріальної задачі оптимізації шляхом переведення найменш важливих критеріїв до системи обмежень. Вважатимемо, що перша цільова функція може бути переведена до системи обмежень, якщо вимагати, щоб рівень досягнутого розвитку в середньому був не меншим за 0,5. Отже, отримаємо:

$$0,43x_1 + 0,75x_2 + 0,35x_3 + 0,54x_4 + 0,23x_5 + 0,62x_6 + 0,16x_7 + 0,38x_8 + 0,75x_9 + 0,45x_{10} \geq 0,5(x_1 + x_2 + x_3 + x_4 + x_5 + x_6 + x_7 + x_8 + x_9 + x_{10}).$$

Після нескладних обчислень математична модель остаточно матиме такий вигляд:

$$F(x_1, x_2, \dots, x_{10}) = 4x_1 + 4x_2 + 4,71x_3 + 6,67x_4 + 6x_5 + 3,67x_6 + 6,4x_7 + 3x_8 + 4,88x_9 + 4,5x_{10} > \max,$$

а з урахуванням обмежень:

$$0,07x_1 - 0,25x_2 + 0,15x_3 - 0,04x_4 + 0,27x_5 - 0,12x_6 + 0,34x_7 + 0,12x_8 - 0,25x_9 + 0,05x_{10} \leq 0.$$

Таким чином, у результаті розрахунків з використанням наявного соціально-економічного розвитку країни оптимальний розподіл видатків Зведеного бюджету України подано на рисунку 2.

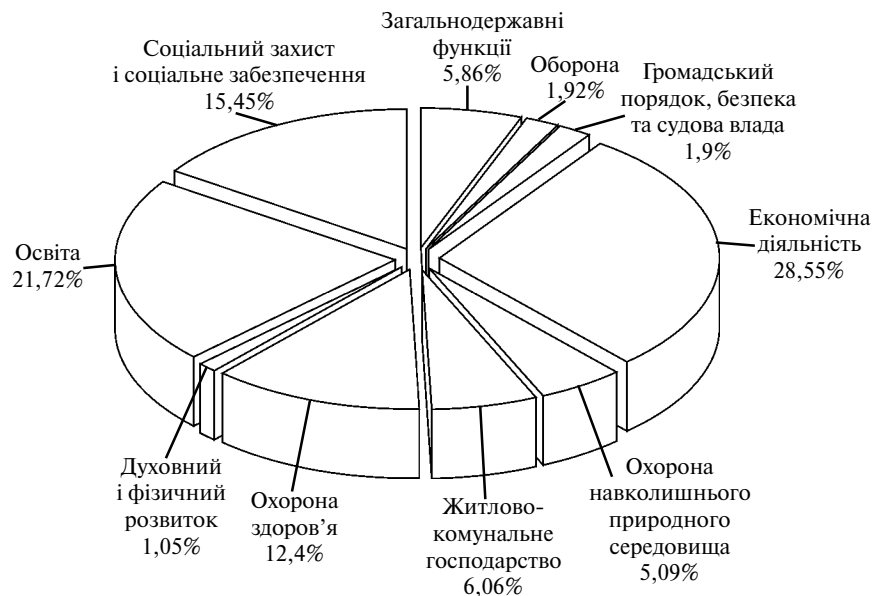

Рис. 2. Оптимальний розподіл видатків Зведеного бюджету України в умовах заданих параметрів

Порівнюємо отримані дані з фактичним виконанням видаткової частини бюджету за 2012 р. (рис. 3) і визначимо відхилення для кожного з показників.

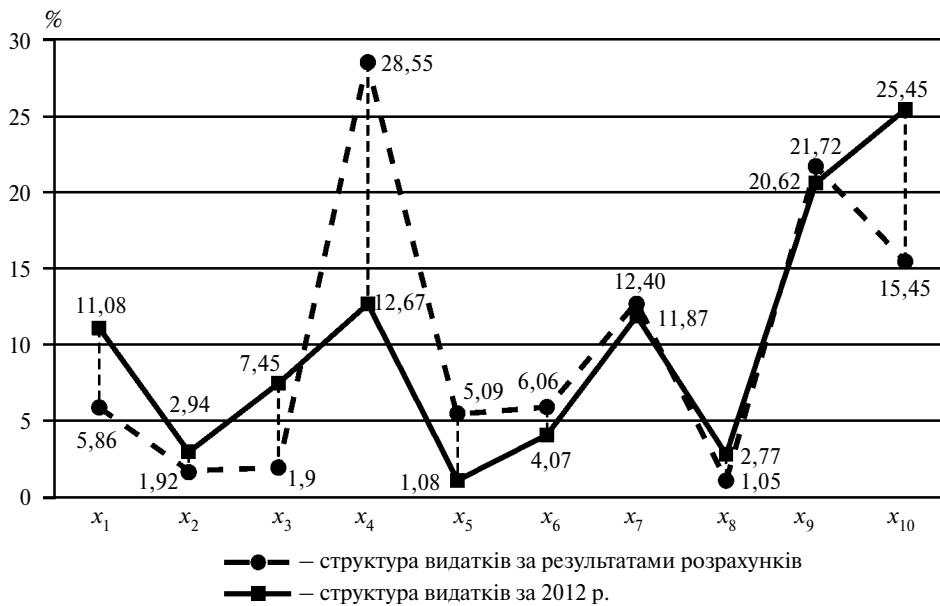

Рис. 3. Фактичний та оптимальний розподіл видаткової частини бюджету

У результаті проведеного аналізу стає очевидним, що розподіл бюджетних коштів в Україні здійснюється необґрунтовано та неефективно. Відхилення фактичних даних у 2012 р. від розрахованого оптимального розподілу видаткової частини бюджету за всіма напрямками фінансування є досить значним. Найбільше відхилення спостерігається для таких показників, як охорона навколишнього природного середовища та економічна діяльність (фактичні дані потребують збільшення, відповідно, у 4,71 та 2,25 раза). Що стосується мінімального відхилення, то фактичні показники майже збігаються з рекомендованими щодо фінансування освіти та охорони здоров'я.

Зазначимо, що запропонована модель може бути адаптованою до бюджету будь-якої країни, але результати дослідження мають лише рекомендаційний характер. Зі зміною якості і кількості параметрів, взятих для розрахунку, вихідні дані теж змінюватимуться.

Для того щоб виявити напрями фінансування, які вимагають перерозподілу бюджетних коштів усередині розділів функціональної класифікації видатків, здійснимо такі розрахунки. На основі даних про виконання видаткової частини Зведеного бюджету України, а також про структуру функціональної класифікації визначимо середнє значення структурних показників, після чого здійснимо розподіл даних показників за їх середнім рівнем у загальній структурі. Для визначення рівня складу, як і для показників відносної важливості, ми пропонуємо використати 5 умовних груп. Проаналізувавши відповідність рівнів складу (РС) показників і рівнів їх відносної важливості (РВВ), ми виокремили групи показників, у яких є розбіжності за даними критеріями. Так,

якщо $PC > PVB$, припускаємо, що показники потребують зменшення їх частки у структурі, якщо $PC < PVB$ – збільшення, а якщо $PC = PVB$, тоді, можливо, необхідно здійснити зміни тільки всередині розділу (табл. 3).

Таблиця 3

**Результати виявлення показників
з метою їх можливого коригування**

Результати	Показники
Можливо, потребують зменшення частки у структурі	Вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування, фінансова та зовнішньополітична діяльність
	Оборона
	Обслуговування боргу
	Соціальний захист сім'ї, дітей і молоді
	Соціальний захист пенсіонерів
Можливо, потребують збільшення частки у структурі	Допомога у вирішенні житлового питання
	Дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я
	Загальна економічна, торговельна та трудова діяльність
	Запобігання та ліквідація забруднення навколишнього природного середовища
	Збереження природно-заповідного фонду
	Кримінально-виконавча система та виправні заходи
	Медична продукція та обладнання
	Паливно-енергетичний комплекс
	Післядипломна освіта
	Програми матеріального забезпечення навчальних закладів
Можливо, потребують зміни часток у розділі	Санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади
	Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство
	Фундаментальні дослідження
	Вища освіта
	Військова освіта
	Діяльність щодо забезпечення громадського порядку, боротьби із злочинністю та охорони державного кордону
	Діяльність у сфері безпеки держави
	Дослідження і розробки в галузях економіки
	Дослідження і розробки у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади
	Дослідження і розробки у сфері державного управління
	Дослідження і розробки у сфері духовного та фізичного розвитку
	Дослідження і розробки у сфері житлово-комунального господарства
	Дослідження і розробки у сфері оборони
	Дослідження і розробки у сфері освіти
Дослідження і розробки у сфері охорони навколишнього природного середовища	
Дослідження і розробки у сфері соціального захисту	
Дошкільна освіта	
Економічна допомога зарубіжним країнам	

Закінчення таблиці

Житлове господарство
Загальна середня освіта
Засоби масової інформації
Зв'язок, телекомунікації та інформатика
Комунальне господарство
Культура та мистецтво
Лікарні та санаторно-курортні заклади
Нагляд за додержанням законів і представницькі функції в суді
Позашкільна освіта та заходи щодо позашкільної роботи з дітьми
Поліклініки й амбулаторії, швидка та невідкладна допомога
Проведення виборів і референдумів
Протипожежний захист
Професійно-технічна освіта
Соціальний захист безробітних
Соціальний захист ветеранів війни та праці
Соціальний захист на випадок непрацездатності
Судова влада
Транспорт
Фізична культура і спорт
Цивільна оборона

Звертаємо увагу на таке: якщо в моделі оптимізації розподілу бюджетних коштів використовуються 10 напрямів фінансування, то даний аналіз є більш детальним та дозволяє виявити диспропорції щодо виділених бюджетних коштів і всередині кожного з цих напрямів. Але, на відміну від моделі, у цьому випадку результати аналізу не матимуть цифрового вираження. З урахуванням отриманих результатів розробка практичних пропозицій і рекомендацій щодо організації заходів і вдосконалення структурно-функціонального забезпечення державно-управлінської діяльності буде предметом нашого подальшого дослідження.

Висновки

У результаті дослідження було доведено необхідність розробки новітніх методик щодо визначення оптимальних кількісних пропорцій розподілу фінансових ресурсів держави. Проведений аналіз існуючих методик дозволив виявити їх головні переваги та недоліки. Запропонована авторська модель оптимізації розподілу бюджетних коштів, на відміну від інших, враховує соціально-економічний рівень і пріоритети розвитку країни, а тому дозволяє більш раціонально та ефективно використовувати фінансові ресурси держави. Модель оптимізації видатків бюджету включає всі функціональні напрями і може бути адаптованою до бюджету будь-якої країни.

Список використаної літератури

1. Жибер Т.В. Удосконалення процесу бюджетування в Україні // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 76–81.
2. Кодацький В.П. Щодо питання поліпшення використання державних ресурсів // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 85–87.

3. Кузьминчук Н.В. Оптимізація структури видатків місцевих бюджетів (на прикладі Харківської області) / Науковий вісник НЛТУ України. – Львів. – 2012. – Вип. 22.10. – С. 153–163.
4. Макаренко О.І., Зульфугарова С.О. Модель оптимізації розподілення бюджетних коштів // Економічна кібернетика. – 2008. – № 1-2 (49-50). – С. 38–41.
5. Зульфугарова С.О. Технологія оцінки рівня соціально-економічного розвитку регіонів / Моделювання та інформаційні системи в економіці : зб. наук. пр. – Вип. 73. – К. : КНЕУ, 2006. – С. 210–215.
6. Зульфугарова С.О., Сергєєва Л.Н. Ефективна система показників соціально-економічного розвитку регіонів : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. / Фінансово-економічні проблеми розвитку регіонів України. – Т. 3. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2004. – С. 32–34.
7. Опарін В.М., Малько В.І., Кондратюк С.Я., Коломієць Г.Б. Бюджетна система : навч.-метод. посіб. – 2-ге вид. – К. : КНЕУ, 2002. – 336 с.
8. Ливдар М. Формування структури видатків для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави : зб. наук. пр. / Ефективність державного управління. – Львів, 2010. – Вип. 25. – С. 442–449.
9. Бюджетна система : підруч. ; [за ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія]. – К. : Центр учбової літератури; Тернопіль : Економ. думка, 2012. – 871 с.
10. Завьялов Д.Ю. Оптимизация бюджетных расходов в условиях финансового кризиса // Финансы. – 2009. – № 12. – С. 9–12.
11. Завьялов Д.Ю. Оценка эффективности бюджетных расходов: сравнительный анализ // Финансы. – 2008. – № 10. – С. 6–10.
12. Финансы : учеб. ; [под ред. Л.А. Дробозиной]. – М. : ЮНИТИ, 2001. – 527 с.
13. Щепачев В.А. Оптимизация расходов местных бюджетов. Проблемы. Пути решения // Местное право. – 2011. – № 5. – С. 9–12.
14. Національна стратегія розвитку “Україна-2015” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.uf.org.ua/books/4313166_Strateg%20novost%20230109.pdf.

References

1. Zhyber T.V. *Udoskonalennya protsessu byudzhetuvannya v Ukraini* [Improvement of the process of budgeting in Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*, 2009, No. 8, pp. 76–81 [in Ukrainian].
2. Kodats'kyi V.P. *Shchodo pytannya polipshennya vykorystannya derzhavnykh resursiv* [On the question of the improvement of the use of state's resources]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 2007, No. 2, pp. 85–87 [in Ukrainian].
3. Kuz'mynchuk N.V. *Optymizatsiya struktury vydatkiv mistsevykh byudzhetiv (na prykladi Kharkivs'koi oblasti)* [Optimization of a structure of expenses of local budgets (by the example of the Kharkiv region)]. *Nauk. Visnyk NLTU Ukrainy – Sci. Bull. NLTU Ukr.*, 2012, Iss. 22.10, pp. 153–163 [in Ukrainian].
4. Makarenko O.I., Zul'fugarova S.O. *Model' optymizatsii rozpodilennya byudzhetnykh koshtiv* [A model of optimization of the allocation of budget funds]. *Ekonomichna Kibernetika – Econ. Cybern.*, 2008, No. 1-2 (49-50), pp. 38–41 [in Ukrainian].

5. Zul'fugarova S.O. *Tekhnologiya otsinky rivnya sotsial'no-ekonomichnogo rozvytku regioniv, v: Modelyuvannya ta Informatsiini Systemy v Ekonomitsi* [Technology of estimation of a level of the socio-economic development of regions, in: Modeling and Informational Systems in the Economy]. Kyiv, KNEU, 2006, Iss. 73, pp. 210–215 [in Ukrainian].
6. Zul'fugarova S.O., Sergeeva L.N. *Efektivna systema pokaznykiv sotsial'no-ekonomichnogo rozvytku regioniv, v: Finansovo-Ekonomichni Problemy Rozvytku Regioniv Ukrainy* [An efficient system of indicators of the socio-economic development of regions, in: Financial Economic Problems of Development of Ukraine's Regions]. Dnipropetrovs'k, Nauka i Osvita, 2004, Vol. 3, pp. 32–34 [in Ukrainian].
7. Oparin V.M., Mal'ko V.I., Kondratyuk S.Ya., Kolomiets' G.B. *Byudzhetna Systema* [Budget System]. Kyiv, KNEU, 2002 [in Ukrainian].
8. Lyvdar M. *Formuvannya struktury vydatkiv dlya zabezpechennya stalogo sotsial'no-ekonomichnogo rozvytku derzhavy, v: Efektyvnist' Derzhavnogo Upravlinnya* [Formation of a structure of expenses for the support of state's steady socio-economic development, in: Efficiency of State's Management]. L'viv, LRISM, 2010, Iss. 25, pp. 442–449 [in Ukrainian].
9. *Byudzhetna Systema, za red. V.M. Fedosova, S.I. Yuriya* [Budget System, edited by V.M. Fedosov, S.I. Yuriy]. Kyiv, Center of Educ. Liter.; Ternopil', Ekon. Dumka, 2012 [in Ukrainian].
10. Zav'yalov D.Yu. *Optimizatsiya byudzhetykh raskhodov v usloviyakh finansovogo krizisa* [Optimization of budget expenses under conditions of the financial crisis]. *Finansy – Finances*, 2009, No. 12, pp. 9–12 [in Russian].
11. Zav'yalov D.Yu. *Otsenka effektivnosti byudzhetykh raskhodov: sravnitel'nyi analiz* [Estimation of the efficiency of budget expenses: comparative analysis]. *Finansy – Finances*, 2008, No. 10, pp. 6–10 [in Russian].
12. *Finansy, pod red. L.A. Drobozinoi* [Finances, edited by L.A. Drobozina]. Moscow, YuNITI, 2001 [in Russian].
13. Shchepachev V.A. *Optimizatsiya raskhodov mestnykh byudzhetov. Problemy. Puti Resheniya* [Optimization of expenses of local budgets. Problems. Ways of their solution]. *Mestnoe Pravo – Local Right*, 2011, No. 5, pp. 9–12 [in Russian].
14. *Natsional'na Strategiya Rozvytku "Ukraina-2015"* National Strategy of Development “Ukraine-2015”, available at: www.uf.org.ua/books/4313166_Strateg%20nov-ost%20230109.pdf [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 13 листопада 2013 р.
